

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Bratje Šmalc iz Ribnice

(Prispevek za lokalno zgodovino Ribnice)

Slučajno sem se srečal z dvema Šmalčevima – najprej s Poldetom, potem še s Tonetom.

Pri raziskovanju slovenskih ujetnikov avstro-ogrske vojske v Rusiji po letu 1915, pravzaprav dobrovoljcev, sem ugotovil, da se neki **Leopold Šmalc** iz Ribnice ni opredelil za srbski dobrovoljski korpus, temveč se je pridružil Rdeči armadi in postal tudi član KP(b). Bil naj bi tudi član ministrstva za kulturo v Moskvi. V domovino se je vrnil šele leta 1921.

Naknadno sem ugotovil, da je bil tudi pripadnik jugoslovanskega dobrovoljskega polka »Matija Gubec« v Tomsku, vendar se domov ni vrnil z ladjo (1920). O tem polku sem napisal naslednje:

*Jugoslovanski dobrovoljski polk »Matija Gubec« je bil formiran v drugi polovici 1918 v Tomsku, Sibirija in je štel 1.700 dobrovoljcev. Polku je poveljeval kapetan Jože Šircelj iz okolice Mokronoga. 3. bataljon je bil popolnoma slovenski. Iz raznih virov sem identificiral nekaj častnikov. Časopis **Slovenec** je 1. 9. 1919 objavil seznam, ki ga je posredoval poznejši akademik dr. France Stele iz Sp. Šiške 172, Ljubljana, (evidentiran kot pripadnik Rdeče armade oz. predsednik Jugoslovanske komisije 1918 v Sverdlovsku) in je pretežno zajemal Slovence iz krajev, ki so 1918 pripojeni Italiji, pa tudi Slovence iz Hrvaške (Istre). Drugi seznam pa je 4. 3. 1920 objavil **Glas naroda**, katerega je prinesel iz Rusije Julij Sevnik iz Vranskega, (evidentiran med prvimi dobrovoljci 1. srbske dobrovoljske divizije 1916 v Odesi). Podatke mi je prijazno posredoval Janez Majzelj iz Novega mesta. (Na svoji spletni strani sem tako objavil celoten abc seznam 3. slovenskega bataljona, 479 slovenskih dobrovoljcev.*

Na 399 mestu je bilo zapisano: **Leopold Šmalc**, 1896 (1895, pravilno), Ribnica.

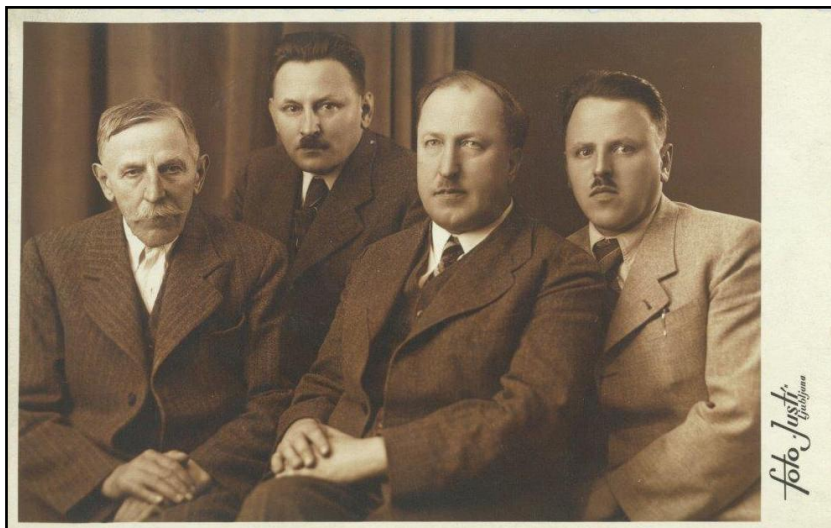
Ni pa bilo zaznati podatka, ali je bil po vrnitvi pod kontrolo jugoslovanske policije, kakor se je to dogajalo mnogim povratnikom iz takratne Sovjetske zveze, ki so jih obtoževali, da so širili boljševistične revolucionarne ideje. Seveda pa tudi ni podatka, da je bil pred odhodom iz Sovjetske zveze na »zaslišanju« pri takratni GPU ali celo Kominterni (mnogi so samo tako dobili izhodni vizum iz SZ).

Na **Toneta Šmalca** pa sem naletel nedavno, ko sem raziskoval spopad tigrovcev na Mali gori 13. maja 1941 in dobil podatek, da je neki Šmalc, upravnik ribniške hranilnice nameraval priti na Malo goro in pomagati pri menjavi večje količine jugoslovanskih dinarjev (30 milijonov), kar pa se zaradi strelskega spopada ni zgodilo in so si napadalci – orožniki in italijanski karabinjerji – denar (iz nahrbtnika, ki ga je nosil tigrovec Ferdo

Kravanja) menda razdelili kar med seboj. Ugotovil sem tudi, da je bil Tone Šmalc družinski prijatelj s Tonetom Majnikom, pa sem ga zato tudi uvrstil na seznam tigrovcev

Toliko za uvod.

Ko sem ugotovil, da sta celo brata, sem dobil tole družinsko fotografijo:

Matej Šmalc in njegovi sinovi: dr. Matej, Leopold in Anton
(Vir: zasebni album Ivana Š.)

Dobil sem tudi pojasnilo, da se z leve na desno nahajajo: oče Matevž Šmalc in sinovi – po domače: Matevž, Polde in Tone, tudi dr. Matej, Leopold in Anton. Fotografijo mi je poslala ga. Anka (Ivana) Šmalčeva, Tonetova hči.

Stari oče Matevž (Matej) je imel v Ribnici dobro vpeljano vrvarno, ki jo je nasledil najmlajši sin Tone, ki je ostal v Ribnici, obenem pa postal tudi upravnik hranilnice. Starejša dva sta dobila prostor tudi v SBL, pa navajam javno objavljene podatke:

ŠMALC Matej, doktor romanistike, poliglot, kritik, prevajalec in urednik, je bil rojen 12. 9. 1888 v Ribnici, umrl pa je 27. 5. 1960 prav tako v Ribnici. Že kot gimnazijec je bil zaradi naprednega delovanja izključen iz avstrijskih srednjih šol, pa je maturo moral opravljati na Sušaku. Študiral je romanistiko v Firencah, Parizu in na Dunaju, kjer je leta 1915 tudi doktoriral. Kot avstro-ogrski vojak je bil na srbski fronti ranjen, po vojni pa je postal prosvetni propagandni referent pri Narodnem svetu v Ljubljani, potem pa sekretar ljubljanske univerze. Leta 1940 se je znašel v Franciji, kjer je bil radijski napovedovalec za slovenske oddaje. Sredi leta 1941 se je vrnil v Ljubljano, kjer je kot aktivist OF pomagal odvetnikom, ki so branili protifašiste. Leta 1946 je bil postavljen za upravnika znanstvene pisarne SAZU, obenem pa je bil član uredništev raznih slovarjev (terminološkega, slovenskega jezika in pravopisa, etimološkega idr). Napisal je številne kritike, prevedel književna dela in gledališke igre.

Bil je esteta in boem, pa tudi izredno duhovit, kot vsak Ribničan!

Njegova vnukinja Tejka, Tatjana Angerer je leta 2014 napisala pristrčne spomine v knjižici z naslovom *Matevz Šmalc – moj stric*, ki jo je izdal Muzej Ribnica ob sklopu razstave Iz muzejskih zbirk.

Štefanija, sestra bratov Šmalc s hčerko Tejko, Andrejem, sinom Leopolda in Anko, hčerko Antona
(Vir: zasebni album Ivane Š.)

Mlajši brat Polde pa je predstavljen takole:

ŠMALC Leopold, pravnik in bibliotekar, je bil rojen 28. 8. 1895 v Ribnici, umrl pa je 1. 12. 1971 v Ljubljani. V Mariboru je končal klasično gimnazijo in bil leta 1915 mobiliziran v avstro-ogrsko vojsko. Padel je v rusko ujetništvo in 1917 postal pripadnik jugoslovanskega dobrovoljskega polka »Matija Gubec« v Omsku. Domov se ni vrnil leta 1920 z ladjo prek Vladivostoka, temveč se je že leta 1918 priključil Rdeči armadi, postal član KP (b) in je v Moskvi celo delal na kulturnem ministrstvu. Leta 1921 se je vrnil domov in se kmalu zatem vpisal na Pravno fakulteto v Ljubljani, kjer je leta 1926 tudi diplomiral. Opravljal je različne službe pravnega referenta in sodnika pripravnika.

Med italijansko okupacijo je podpiral OF in aktivno sodeloval v NOG, pa je bil takoj po osvoboditvi imenovan in postavljen za sodnika okrožnega sodišča v Ljubljani.

Bil je tudi aktiven član Društva bibliotekarjev Slovenije in je leta 1946 izvoljen za člana nadzorne komisije tega društva. Kot vzgojitelj in mentor številnih bibliotekarjev je leta 1965 prejel Čopovo nagrado za izjemne uspehe na bibliotekarskem področju.

Poleg tega je imel kot teoretik velike zasluge pri pisanju pravosodne zakonodaje, vzgoji bibliotekarskih kadrov in urejanju sodne knjižnice v Ljubljani. Tako je na vrhuncu svoje kariere postavljen za ravnatelja Centralne pravosodne knjižnice Vrhovnega sodišča LRS, obenem pa je tudi sodeloval pri sestavi osnutkov zakona o knjižnicah, sestavi programov za strokovne knjižničarske izpite, saj je bil tudi tajnik izpitne komisije.

Bil je priznan sodnik in bibliotekar, pa ima tako v Cobissu 12 zadetkov kot avtor in soavtor pravosodnih del.

Njegovi sodelavci se ga spominjajo kot človeka vedrega duha, saj je bil tudi pravi predstavnik ribniškega humorja.

	<p>V nedeljo popoldne smo pokopali Toneta Šmalca, dolgoletnega telesnokulturnega delavca.</p> <p>Njegova telesnokulturna dejavnost sega še v leta pred prvo svetovno vojno, ko je kot mlad naraščajnik obiskoval redno vadbo pri tedanjem ribniškem Sokolu. Pravo delo na telesnokulturnem polju pa se je za Šmalca začelo med obema vojnama, ko je v času gradnje bivšega sokolskega, sedaj Partizanovega doma, 1932-33 postal društveni tajnik. To funkcijo je opravljal ponavljaje več let vse do druge svetovne vojne. Bil je pripadnik in predstavnik tiste generacije, ki je tik pred začetkom druge svetovne vojne, nosila veliko odgovornost za pravilno politično usmerjenost članstva tedanjih telovadnih organizacij, še posebej, ko se je leta 1936 začela zelo hitra in ostra ločitev v levo in desno krilo Sokola. Lahko trdim, da je bila ta usmerjenost v ribniškem Sokolu pravilna, saj je bilo od 8 borcev prve ribniške partizanske čete 7 članov Sokola. →</p>	<p>Takoj po vojni je opravljal visoke funkcije v gospodarstvu, vendar je še vedno našel čas za udejstvovanje v telesni kulturi. Ob proslavi petdesetletnice telesnokulturne dejavnosti v Ribniški dolini je postal 1956 Šmalc podpredsednik TVD Partizan. Vzorno je vodil vso gospodarsko dejavnost društva ter sodeloval pri gradnji ribniškega stadiona. Prostovoljno je prevzel vodenje knjigovodstva kina Partizan, ki ga je društvo prevzelo od občine Ribnica. To dolžnost je zavzeto opravljal vse do 1969, ko mu je bilo delo zaradi opešanega vida onemogočeno.</p> <p>Za svoje domoljubno delo v času vojne je bil kot sekretar okrožnega odbora Ribnica odlikovan že 1944 z medaljo za hrabrost, kmalu po vojni pa je prejel red zasluge za narod s srebrnim vencem. Leta 1957 je za svoje delovne zasluge prejel najvišje društveno odlikovanje: imenovanje častnega člana društva. Leta 1971 pa je za življenjsko delo prejel odlikovanje predsednika republike: red republike z bronastim vencem.</p> <p>Dragi Tone, v imenu telesnokulturnih organizacij in telesnokulturnih delavcev Ribniške doline se klanjamo tvojemu spominu, užalosteni družini pa izrekamo iskreno sožalje.</p> <p>FRANC LEVSTEK</p>
<p>Tone Šmalc</p>		

O najmlajšem **Antonu - Tonetu ŠMALCU**, ki je bil rojen 23. 7. 1904 v Ribnici, kjer je 9. 12. 1972 tudi umrl, sem lahko največ izvedel od njegove hčerke Ivane, ki so je klicali Anka. V dveh javno objavljenih nekrologih so poudarjene njegove velike zasluge za Ribnico, in sicer:

- pred drugo svetovno vojno je bil dolgoletni pripadnik Sokola, tudi tajnik sokolskega društva v Ribnici in zaslužen za gradnjo sokolskega doma v letih 1932/33;
- bil je pobudnik za angažiranje tigrovca Toneta Majnika kot učitelja in kulturno-prosvetnega delavca, obenem pa sta postala tudi družinska prijatelja (bil je krstni boter hčerkama Ivani in Metki);
- pred drugo svetovno vojno in ob njenem začetku je bil upravnik hranilnice in posojilnice v Ribnici;
- bil je član OF in partizan, leta 1944 pa je postal sekretar okrožnega odbora OF za Ribnico in okolico ter nosilec odlikovanja za hrabrost in reda zaslug za narod s srebrnim vencem;

- po letu 1945 je aktivno sodeloval v telesnokulturnih organizacijah, kot podpredsednik TVD Partizan je bil najbolj zaslužen za gradnjo stadiona v Ribnici, nazadnje pa je postal častni član TVD Partizan;
- bil je dolgoletni direktor Narodne banke v Ribnici in Kočevju;
- za življenjsko delo je 1971 prejel red republike z bronastim vencem.

Na koncu naj dodam, da je bil Anton Šmalc tudi član organizacije TIGR, saj je bil ne samo prijatelj Toneta Majnika, enega od vodij organizacije TIGR, temveč je bil pripravljen podpreti finančno delovanje tigrovcev (načrtovana je bila finančna transakcija – menjava denarja na Mali gori, vendar do nje ni prišlo zaradi znanega spopada 13. 5. 1941).

Prvi abc seznam članov TIGR, protifašistične in revolucionarne organizacije, trenutno obsega 708 oseb, med katerimi so iz Ribnice poleg Toneta Majnika še Jože Zalar, Anton Šmalc, Anka Debeljak in Jože Hočevar iz Strug, je potrdil tudi dr. Savin Jogan, predsednik Društva TIGR.